

Testování příjmu a majetku v procesu vstupu žadatele do sociální služby v zahraničí – I.

V minulých číslech jsme představili „Komparativní studii situace ve dvou oblastech poskytovaných sociálních služeb ve vybraných evropských zemích“, realizovanou Ministerstvem práce a sociálních věcí prostřednictvím individuálního projektu „Rozvoj sociálních služeb“ (jejím zpracovatelem bylo ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum) ve vztahu k tématu nelegálně poskytovaných sociálních služeb. Nyní se více zaměříme na její část, která se věnuje posouzení oprávněnosti nároku zájemce pro vstup do sociální služby¹, konkrétně na téma příjmových a majetkových testů, které jsou v analyzovaných zemích (Finsko, Slovinsko, Itálie, Německo, Rakousko, Polsko) zavedeny. Celkově lze shrnout, že majetkové a příjmové testy nejsou v žádné z těchto zemí používány pro rozhodnutí, zda má osoba nárok na péči, či nikoliv, jsou však využívány při stanovení, zda a v jaké výši bude osoba tyto služby hradit.

FINSKO

V kompetenci obcí, které za zajištění sociálních služeb finským občanům odpovídají, je rozhodnout, zda budou poplatky vybírat v maximální zákonem povolené míře, případně zda poplatky sníží či nebudou požadovat vůbec. V praxi hrazení poplatků za sociální služby od uživatelů ve většině případů vyžadují, a to především u služeb typu domácí péče a výpomoci v domácnosti; u služeb pobytových je míra vyžadování poplatků nižší. Pokud si klient nemůže dovolit hradit poplatky za danou službu, ačkoli ji na základě hodnocení objektivně potřebuje, obdrží ze sociálního systému příspěvek v dostatečné výši k jejímu uhrazení. Výše poplatků se stanovuje individuálně s ohledem na majetek a celkové příjmy (včetně např. výnosů z investic, dividend, pronájmu nemovitého majetku) klienta, přičemž zákon stanovuje pouze maximální výši poplatků. Poplatky jsou tedy stanoveny podle majetkových a příjmových poměrů žadatele s tím, že osoba s vyššími příjmy platí vyšší poplatky než osoba s příjmy nižšími, i když se jedná o zcela totožnou službu poskytovanou ve stejné kvalitě. Majetkové a příjmové poměry se odvozují od průměrného měsíce předchozího roku. K určení majetkových poměrů žadatele může být využito také daňového příznání (týká se určení výše zisku z majetku v podobě obchodní společnosti nebo zemědělské či lesní půdy). Při určení výše poplatků naopak nehrají roli rodinné poměry klienta, neboť finský systém poskytování sociálních služeb pracuje s každým klientem samostatně a od rodiny není vyžadována žádná spolupráce ani podílení se na poskytování či úhradě péče. Stejně tak není podstatný ani celkový majetek posuzovaného zájemce, kdy z vlastnictví jiného majetku, který negeneruje zisk (např. velké rodinné sídlo), nebo např. z výhry vliv na poplatky nevyplývá.

SLOVINSKO

Výše nákladů za pobyt v dlouhodobé pobytové péči se liší mezi jednotlivými institucemi a jednotlivými stupni závislosti (ve Slovinsku je zavedeno celkem 5 stupňů závislosti) potřebných osob. V průměru tento pobyt stojí cca 538 eur měsíčně v případě veřejných institucí. U pobytových služeb soukromých jsou platby průměrně 660 eur měsíčně. O přijetí zájemce je, komisí sestavenou na úrovni instituce poskytující sociální péči, rozhodnuto pouze na základě jeho zdravotního a duševního stavu. Zároveň musí žadatel doložit způsob, kterým bude za služby platit. Ve Slovinsku nejsou prováděny příjmové ani majetkové testy žadatelů či jejich rodin za účelem rozhodnutí, zda budou do služby přijati, nebo ne. Hodnocení příjmů se provádí pouze v případě plateb za sociální služby, dle následujících pravidel: a) V případě dlouhodobé pobytové péče musí uživatelé po zaplacení všech služeb zůstat alespoň 10 % uznaného příjmu, zároveň tento zůstatek nesmí klesnout pod hranici 0,2 násobku aktuálního minimálního příjmu ve Slovinsku; b) V případě terénních služeb jsou i vzhledem k nižší finanční náročnosti a nutnosti, aby osobám zůstaly finanční prostředky na pokrytí svých potřeb, stanoveny limity mnohem benevolentnější: pečované osobě musí zůstat součet minimálního příjmu a 30 % jejího uznaného příjmu, zároveň tato částka nesmí klesnout pod hranici 1,5 násobku minimálního příjmu.

ITÁLIE

Do italského systému sociálního zabezpečení byly v březnu 1998 za účelem posouzení ekonomické situace žadatele o testovanou dávku či veřejnou službu zavedeny dva indikátory, jejichž prostřednictvím má docházet k jednotnému hodnocení nároků žadatelů především v oblasti sociální pomoci. Motivem bylo

posílení adresnosti systému a zabránění případům jeho zneužívání. Jedná se o ukazatel ekonomické situace (ISE) a ukazatel rovnocenné ekonomické situace (ISEE). ISE, italskou veřejností přejmenovaný na riccometro (měřítko bohatství), byl zprvu konstruován pouze jako ukazatel souhrnných příjmů (ISR) žadatele a movitého i nemovitého majetku (ISP) rodinné skupiny žadatele (měřeno k 31. prosinci v roce předcházejícím podání žádosti). Právní úprava však byla kritizována pro její tvrdost vzhledem k obligatornímu zohledňování veškerého majetku rodinné skupiny, která byla navíc definována značně extenzivně, zcela bez přihlídnutí k reálným rodinným vztahům či např. skutečnému soužití. Řešení přineslo vládní nařízení z května 2000, které modifikovalo zohledňovaný majetek rodinné skupiny. Do ukazatele ISE se tak nově zahrnuje pouze 20 % majetku všech členů rodinné skupiny a indikátor ISE je tedy stanoven jako součet ISR a 20 % ISP. Ukazatel ISE ovšem sleduje pouze příjem a majetkové poměry žadatele a členů jeho rodinné skupiny, přičemž nijak nezohledňuje rodinnou kompozici. Proto se pro potřeby evaluace celkových poměrů žadatele jeví jako vhodnější indikátor ISEE, neboť zahrnuje také tzv. stupnici rovnocennosti (SE), díky níž nejenže operuje s počtem členů rodinné skupiny, ale při splnění určitých parametrů (např. rodič samoživitel s nezletilým dítětem) dochází ještě k navýšení těchto hodnot. Matematicky je ISEE vyjádřen jako podíl ISE a SE. Testy žadatelů tedy probíhají formou hodnocení zejména indikátoru ISEE, který bere v úvahu celou ekonomickou jednotku a hodnotí ji jako jeden celek, čímž je umožněno snadnější stanovení příspěvku připadajícího na každého člena rodiny.

¹ Komparativní studie je dostupná na webu projektu RSSS: <http://rsss.mpsv.cz/wp-content/uploads/2019/04/Komparativni-studie-systemu-posouzeni-opravnenosti-naroku-zajemce-pro-vstup-do-socialni-sluzby.pdf>